

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ФАХІВЦЯ КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті висвітлено суть поняття “професійна мобільність”, визначено особливості професійної мобільності фахівця комунального господарства, виокремлено компоненти професійної мобільності фахівця зазначеної галузі, доведено зумовленість професійної мобільності сформованістю професійних компетенцій. Розкрито зв'язок мобільності та комунікації в діяльності особистості. Професійна мобільність є критерієм професійної компетентності, що передбачає високий рівень узагальнених професійних знань, готовність до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів виконання різних завдань у галузі своєї професії; можливість і здатність успішно переключатися на іншу, споріднену діяльність або ж здійснювати професійну комунікацію. Професійна мобільність визначає вміння знаходити оптимальні способи розв'язання проблем і виконання нестандартних завдань. Визначено особливості та компоненти професійної мобільності фахівця комунального господарства. Для того, щоб майбутній фахівець комунального господарства був професійно мобільним, необхідно, щоб він володів певним набором компетенцій, що характеризують його як особистість і як професіонала в обраній галузі. Сформовані або набуті компетенції є засадами, що зумовлюють його професійну гнучкість, динамічність, спрямованість на самовдосконалення, а отже, конкурентоспроможність на ринку праці.

Ключові слова: мобільність, професійна мобільність, фахівець комунального господарства.

Реструктуризація національної економіки відповідно до потреб населення в ефективних та економічно обґрунтованих комунальних послугах спричинила необхідність зосередження уваги на якості підготовки фахівців цієї галузі. Однією з проблем, пов'язаних з якістю комунальних послуг, є оперативність реагування фахівців на звернення населення, їхня здатність до професійної комунікації та мобільність у прийнятті рішень відповідно до визначення нових обставин конкретної проблеми. Зважаючи на зростання складності комунікаційних систем міського господарства, їх неодноразове перетинання та взаємозумовленість, актуальними як для фахівців з надання комунальних послуг, так і для населення стають питання усунення проблем та запобігання аварійним ситуаціям у конкретних мережах разом із неперешкоджанням систем діючих мереж. Ця проблема вирішується через здійснення оперативного зв'язку між фахівцями з різних комунальних мереж з метою визначення найбільш ефективних способів ремонту та профілактики. Отже, виникає необхідність формування професійної мобільності фахівців комунального господарства як значущої професійної якості.

У сучасній науковій думці поняття професійної мобільності представлено досить активно. Довідкові джерела визначають її як просування індивідом через різні рівні в ієрархії шкали зайнятості [7, с. 327]; одну з форм соціальної мобільності, що являє собою процес зміни робітниками

місця праці [3, с. 725]; здатність швидко змінювати вид праці, переключатись на іншу діяльність у зв'язку із змінами техніки та технології виробництва [6, с. 194].

Отже, у довідкових джерелах подано суттєві семантичні ознаки поняття “професійна мобільність”: рух, динаміка, швидкість.

У наукових дослідженнях професійну мобільність розглянуто як ефективну адаптацію до професії, що виявляється в готовності та здатності робітника до зміни виконуваних виробничих завдань, освоєння нових спеціальностей або змін у них, що виникають під впливом технічних і технологічних перетворень (Е. Зеєр) [4]; процес самовдосконалення, що виявляється в усвідомленні людиною недостатності необхідних професійних навичок та прийнятті рішення щодо підвищення кваліфікації або перекваліфікації (А. Дьомін) [2]; критерій професійної компетентності, що визначає вміння знаходити оптимальні способи розв'язання проблем і виконання нестандартних завдань (І. Шпакіна) [9].

Загалом дослідники визначають зміст професійної мобільності відповідно до її виявлення за видами:

- зміни сфери діяльності в межах однієї широкої спеціалізації;
- кар'єрне зростання, що визначається зміною професійних завдань;
- зміни однієї професії на іншу, подібну до першої (у такому разі відбувається опора на набуті в процесі навчання знання та вміння);
- кардинальна зміна професії, що спричиняє необхідність набуття нових фахових компетенцій [5].

Завдяки аналізу наукового викладення змісту професійної мобільності в авторських концепціях, вважаємо можливим узагальнити визначення суті цього поняття з двох позицій: як рух по горизонталі, що визначається у здатності та бажанні особистості засвоювати новий професійний досвід у межах здобутої спеціальності; як рух по вертикалі, що виявляється в зміні сфери професійної діяльності. При цьому і в першому, і в другому випадку відбувається переміщення індивіда в соціально-професійному середовищі суспільства, а отже, спостерігається професійна мобільність.

Зважаючи на те, що професійна діяльність працівників комунального господарства вирізняється взаємною інтегрованістю, коли вирішення проблеми в межах певної комунальної мережі залежить від способів втручання в інші мережі, за основу розуміння змісту професійної мобільності фахівців комунального господарства беремо визначення І. Шпакіної.

Мета статті – визначити особливості професійної мобільності фахівців комунального господарства.

В аспекті орієнтації сучасної освіти на підготовку конкурентоспроможного фахівця неабиякого значення набуває спрямування студентів на професійну діяльність, що відбувається в умовах невизначеності, непередбачуваності. Л. Сушенцева однією з умов професійної реалізованості молоді людини визначає “конвертованість її освіти”, яка цілком залежить від професійної мобільності особистості, що дає змогу на основі базової

освіти оволодівати іншими спеціальностями, а отже, не боятись змінювати свій професійний статус [8]. Зважаючи на це, стає зрозумілим, що професійна мобільність є якісним утворенням, яке даватиме змогу фахівцеві оперативно реагувати на зміни та вимоги в професії. Оскільки будь-яка ситуація вибору в житті людини спричиняє її активність у пошуку способів визначення найбільш ефективного шляху подальших дій, мобільність є вузловим моментом такої активності. Особливо значущою ця проблема є для фахівців, діяльність яких спрямована на надання сфери послуг населенню, зокрема в галузі комунального господарства. У цьому плані варто погодитись із думкою Л. Горюнової, що визначає професійну мобільність як механізм, який зумовлює рівень адаптованості та конкурентоспроможності особистості на ринку праці. У тлумаченні змісту досліджуваного поняття науковець акцентує увагу на його складній структурі, що певним чином представлено як “деякий триплекс, що включає якість особистості (сформованість ключових та загальнопрофесійних компетентностей), діяльність людини (детермінована подіями в середовищі, результатом якої є самореалізація особистості в професії), процес самоперетворення людини та навколишнього її професійного середовища [1].

Орієнтація на таке розуміння професійної мобільності спричиняє необхідність визначити її компоненти, що становитимуть особистісний, діяльнісний та самоперетворювальний аспекти її змісту. Аналіз наукових джерел і результати власного пошуку дали змогу виокремити такі компоненти професійної мобільності фахівців комунального господарства:

- гнучкість, що виявляється в здатності фахівця змінювати способи вирішення професійного завдання відповідно до визначених у конкретних умовах особливостей його виконання;
- комунікативність, яка зумовлює якість встановлення зв'язків із фахівцями з включених до проблеми комунальних мереж;
- неупередженість, яка визначає об'єктивність професійного мислення;
- позитивне мислення, що виявляється у спрямуванні на результативність праці;
- креативність, яка дає змогу інтерпретувати різні варіанти вирішення конкретної проблеми;
- наполегливість, яка є основою досягнення результату;
- активність, що визначає спрямування на дію, ініціативу в її виконанні;
- готовність до ризику, що зумовлена особливостями професійної діяльності фахівців комунального господарства;
- аналітичність, яка виявляється в усвідомленні алгоритмів вирішення проблеми;
- рефлексивність, що дає змогу на основі аналізу результатів власної діяльності самовдосконалюватись.

Отже, визначаємо, що всі представлені компоненти мають ознаки мобільності, оскільки характеризуються рухомістю, динамічністю вияв-

лення, а також є пов'язаними із особливостями професійної діяльності фахівців комунального господарства. Крім того, варто виокремити суттєву ознаку діяльності працівників цієї галузі, яка пов'язана з умінням здійснювати професійну комунікацію, що відповідно до цієї професії має певні особливості. Так, вирішуючи професійне завдання, відповідно до проблем конкретної комунальної мережі, фахівець має бути обізнаним із процесами споріднених мереж (наприклад, у разі усунення прориву каналізації варто знати розташування та напрями руху водопровідної мережі, щоб не пошкодити їх у процесі діяльності). Однак професійна мобільність у цьому разі означає, що фахівець не обов'язково має володіти вміннями ремонту кожної з мереж, а бути комунікативно мобільним, тобто вміти оперативно знайти інформацію щодо потенційної проблеми, зв'язавшись із фахівцями зі споріднених мереж.

У визначенні компонентів професійної мобільності фахівців комунального господарства ми орієнтувались на найбільш специфічні для цієї галузі ознаки праці. Водночас у системі підготовки фахівців для цієї галузі варто орієнтуватись на потреби сучасного суспільства щодо формування їхньої мобільності в професійних компетенціях. Варто зазначити, що проблема оновлення змісту компетенцій є досить сучасною відповідно до того, що, за даними американських учених, кожен фахівець повинен оновлювати 5% теоретичних та 20% практичних професійних знань. У США встановлена одиниця виміру старіння знань – “період напіврозпаду компетентності”, коли в результаті появи нової інформації компетентність спеціаліста знижується на 50%. На жаль, цей період протягом останніх десятиліть стрімко скорочується. Наприклад, у 1940 р. старіння знань наставало через 12 років, у 1960 р. – через 8–10 років, а для випускника сучасної професійної школи – через 2–3 роки [8]. Наведені дані зарубіжних учених вдало корелюють із завданнями, зазначеними в проекті Концепції розвитку професійно-технічної (технічної) освіти України на період до 2020 р., що визначають одним із пріоритетних напрямів розвиток особистості, здатної до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, адаптованої до змін техніки та технологій, готової до постійного зростання та мобільності. Особливості прояву професійної мобільності майбутніх фахівців на ринку праці виражаються системою вимог до випускників. Саме тому актуальним стає спрямування студентів на постійне оновлення змісту професійних компетенцій, загальної енциклопедичності знань, застосування інновацій у професійній діяльності, що в цілому означає сформованість мобільності як професійної якості.

Висновки. Отже, професійна мобільність сьогодні є необхідною складовою підготовки фахівців комунального господарства. Вона передбачає високий рівень узагальнених професійних знань, готовність до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів виконання різних завдань у галузі своєї професії; можливість і здатність успішно переключатися на іншу, споріднену діяльність або ж здійснювати професійну комуні-

кацію. Тобто для того, щоб майбутній фахівець комунального господарства був професійно мобільним, необхідно, щоб він володів певним набором компетенцій, що характеризують його як особистість і як професіонала в обраній галузі. Сформовані або набуті компетенції є засадами, що зумовлюють його професійну гнучкість, динамічність, спрямованість на самовдосконалення (підвищення кваліфікації або перекваліфікацію), а отже, конкурентоспроможність на ринку праці.

Дослідження проблеми формування професійної мобільності майбутніх фахівців комунального господарства потребує ґрунтовного аналізу змісту кожного з виокремлених у статті компонентів професійної мобільності, а також визначення критеріальної бази дослідження рівня їх сформованості.

Список використаної літератури

1. Горюнова Л. В. Профессиональная мобильность специалиста как проблема развивающего образования в России : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Горюнова Лилия Васильевна. – Ростов-на-Дону, 2006. – 337 с.
2. Дьомін А. І. Основи професійної психології та педагогіки / А. І. Дьомін та ін. – Київ : Вища школа, 1982. – 198 с.
3. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Зеер Э. Ф. Многозначность феномена “мобильность” в профессиональном образовании / Э. Ф. Зеер // Социально-профессиональная мобильность в XXI веке : сб. матер. и докл. Междунар. конф. 29–30 мая 2014. – Екатеринбург, 2014. – С. 30–36.
5. Меркулова Л. П. Формирование профессиональной мобильности специалистов технического профиля средствами иностранного языка : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. – Самара, 2008. – 39 с.
6. Професійна освіта : словник : навч. посіб. / укл.: С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ : Вища школа, 2000. – 380 с.
7. Соціологія: терміни, поняття, персоналії : навч. словн.-дов. / за заг. ред. В. М. Пічі. – 2-ге вид. – Львів : Новий світ, 2004. – 408 с.
8. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика : монографія / Л. Л. Сушенцева. – Кривий Ріг : Видавничий Дім, 2011. – 439 с.
9. Шпакина И. Г. Развитие компетентности руководителей школ в вопросах управления персоналом в муниципальной системе образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Шпакина Ирина Гидальевна. – Омск, 2007. – 230 с.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2015.

Вороновская Л. П. Профессиональная мобильность специалиста коммунального хозяйства

В статье освещается суть понятия “профессиональная мобильность”, определяются особенности профессиональной мобильности специалистов коммунального хозяйства, выделяются компоненты профессиональной мобильности специалиста этой отрасли хозяйства, доказываается обусловленность профессиональной мобильности сформированностью профессиональных компетенций. Раскрывается связь мобильности и коммуникации в деятельности личности. Профессиональная мобильность является критерием профессиональной компетентности, которая предполагает высокий уровень профессиональных знаний, готовность к оперативному выбору и реализации

оптимальных способов выполнения различных заданий в области своей профессии; возможность и способность успешно переключаться на другую схожую деятельность или же выполнять профессиональную коммуникацию. В статье определены особенности и компоненты профессиональной мобильности специалиста коммунального хозяйства. Для того, чтобы будущий специалист коммунального хозяйства был профессионально мобильным, необходимо, чтобы он владел определённым набором компетенций, которые характеризуют его как личность и как профессионала в выбранной сфере. Сформированность или приобретённые компетенции являются основами, которые обуславливают его профессиональную гибкость, динамичность, направленность на самосовершенствование, а значит, конкурентоспособность на рынке труда.

Ключевые слова: мобильность, профессиональная мобильность решения проблемы, специалист коммунального хозяйства.

Voronovska L. Professional Mobility of a Specialist in Municipal Economy

In the article it is described the term "professional mobility" as the measure of professional competence which defines the ability to find the best way of combining the problem and making non-standard tasks.

It is defined the particularities of professional mobility of a specialist in municipal economy. It is determined the components of professional mobility of a specialist in municipal economy which have the feature of mobility as they are moving and dynamic in acting: flexibility, impartiality, positive thinking, creativity, hard working, activity, ability to develop, analytical thinking, reflectivity. It is proved the conditionality of professional mobility by formed professional competence which content has to be renewed all the time. In the article it is researched the connection of mobility and communication in person's action. Professional mobility is requirements of professional competence which assume the high level of professional knowledge, readiness to effective choice and realization of optimal ways of doing the tasks in the sphere of their profession; possibility and ability to do the other similar activity successfully or do the professional communication. In the article it is defined peculiarities and components of professional mobility of a municipal economy worker. To be professionally mobile it is necessary for a specialist of municipal economy to have some definite set of competent, which characterize him as a personality and as a professional in the chosen sphere. Acquired competent are the base of his professional flexibility, dynamism, orientation to self-development so competitiveness at the labor market.

Key words: mobility, professional mobility, a specialist of municipal economy.